

ARXIU / EFE

Les mentides de la guerra del Golf

El dia 24 de juliol farà deu anys de la invasió iraquiana de Kuwait, que va precedir a la guerra del Golf. El periodista Ignacio Ramonet va parlar de la falsedat en la cobertura d'aquest conflicte en una conferència per a la Caixa de Sabadell que reproduïm en part.

La guerra del Golf és la primera que coincideix amb l'existència de la CNN, la cadena de televisió que promet que tan bon punt comenci la guerra, la veurem en directe. Aquesta guerra s'organitza com la de les Malvines, amb *pools* de periodistes que han hagut de superar unes proves físiques davant de l'exèrcit (córrer els cent metres, inflar un

baló, etc.) i els qui superen les proves són admesos entre les desenes de periodistes escollits, un 90% dels quals són nord-americans, amb una petita representació d'europaus i japonesos. Aquests són els únics periodistes que rebran informació directa, i en ells recau la responsabilitat i l'obligació d'informar els col·legues. Ningú no pot accedir al

front; cap periodista no pot pujar a un avió i acompanyar el pilot o pilots en un bombardeig per veure el que passa.

En aquest conflicte mai no es mostren les fotografies de les víctimes. Durant la guerra del Golf es van produir bombardeigs sobre el territori iraquí que van durar setmanes, però les fotografies que s'ensenyaven volien mostrar que la guerra era "quirúrgica". Es veia com els tomahawk entraven per la finestra d'un edifici i el feien esclatar, etc. Però mai no vam veure víctimes iraquianes, tot i que avui ja sabem que n'hi va haver: prop de dos-cents mil morts entre els iraquians. Com que l'Iraq tampoc no ensenyava els seus morts per tal de no desmoralitzar la població, això va produir una guerra invisible, una guerra feta de la immediatesa i en què tots els periodistes necessitaven molta informació, que l'exèrcit no deixava de subministrar.

El que era important per al sistema era consumir informació de tota mena. Solament després vam assabentar-nos que les imatges eren falses, que moltes no havien estat gravades durant les operacions, sinó durant exercicis d'entrenament realitzats a Europa i a Amèrica, i que es presentaven en blanc i negre com si fossin imatges subministrades pels bombarders a fi de corroborar que no es produïen "efectes col·laterals".

Durant la guerra del Golf, hi havia el problema que calia mobilitzar l'opinió pública. En aquesta guerra resultava difícil, al començament, explicar com era que es mobilitzava tot Occident per alliberar Kuwait d'una invasió, encara que aquesta fos inacceptable.

Es tractava d'evitar que l'Iraq esdevingués una de les potències petrolíferes del món, la qual cosa hauria provocat que tot Occident depengués, en gran part, del petroli iraquí. D'altra banda, Kuwait era un estat sobirà reconegut per les Nacions Unides, i no podia ser que un estat veí se l'annexionés sense que hi hagués una reacció per part de la comunitat internacional. Però una cosa és dir això i una altra de ben distinta és

mobilitzar tantes tropes sense tenir en compte el parer de l'opinió pública, i el suport d'aquesta no era evident, perquè Kuwait, en definitiva, era un emirat, i, globalment, la imatge de marca d'un emir o d'un emirat no resulta particularment simpàtica a l'opinió pública occidental. Un emir és una persona a la qual tothom imagina navegant en iots fantàstics, gaudint de la vida a Marbella o a Mònaco, gastant diners als casinos, etc.

Per tant, el fet que un emir perdés el regne no semblava una cosa susceptible de ser percebuda per l'opinió pública com cap drama, sobretot perquè l'emir, en el moment de la invasió, ni tan sols era al seu país, sinó que es va instal·lar en un magnífic palau a l'Aràbia Saudita. Per tant, globalment no hi havia un sentiment de voler donar suport a la causa de l'emir.

Tampoc no hi havia imatges de la invasió de Kuwait amb les quals es pogués intentar crear un estat d'opinió més favorable a la intervenció. Hauria estat de gran utilitat disposar d'imatges de les tropes iraquianes envaint la capital, assassinant gent, disparant contra els kuwaitians, menys nombrosos i desarmats... Però no n'hi havia, perquè la invasió iraquiana es va fer efectiva en dues hores, entre les tres i les cinc de la matinada, i ningú no n'estava avisat, amb la qual cosa no hi havia imatges dels fets.

El problema residia, doncs, en com mobilitzar l'opinió pública. En el cas de Kosovo, per exemple, almenys comptem amb els refugiats, però a Kuwait no hi havia, al començament, res que permetés mobilitzar els sentiments de la gent en contra dels agressors. Però van començar a arribar refugiats. Primer va ser el testimoni d'uns refugiats que van aconseguir abandonar Kuwait, i després hi va haver un testimoni decisiu, el d'una infermera que va explicar el que havia vist a l'hospital en què treballava. Ella era l'encarregada del servei d'incubadores de prematurs, i va explicar com els soldats de Saddam Hussein entraren a l'hospital i, com-

portant-se com bàrbars, van treure els nadons de les incubadores, els llançaren a terra i se'n dugueren les màquines com a botí de guerra en camions. Mentre ho explicava, la infermera plorava desconsoladament. Aquest testimoni va provocar un impacte molt considerable.

Uns altres refugiats van aconseguir treure de Kuwait una gravació clandestina, enregistrada des d'un balcó, en què es veia —amb massa llum i mal enquadrada— que a Kuwait hi havia resistència: civils amb diversos fusells ataquen un tanc iraquí que manobra. Aquest darrer document va tenir una enorme importància en la mesura que la guerra podia ajudar als qui s'hi resistien i que els kuwaitians no s'havien rendit a

nés suport. L'home en qüestió existeix, és Mickey Vidor, l'exconseller de comunicació de Ronald Reagan, l'home que, al capdavall, el va inventar i que posava en escena tot el que Reagan feia. Aquest expert i la seva empresa es van posar al servei de l'emir i conceberen el guió dels dos documents esmentats. La senyora no era pas una infermera sinó la filla de l'ambaixador de Kuwait a Washington, una estudiant de medicina que parlava un anglès perfecte, i que, evidentment, es va atènyer al guió, perquè mai soldats iraquians van entrar com a bàrbars als hospitals, i mai no van procedir a fer el que explicava el testimoni. La filla de l'ambaixador es va comportar com una actriu, relatant el testimoni.

"Mai no vam veure víctimes iraquianes, tot i que avui ja sabem que n'hi va haver prop de dos-cents mil morts."

ARXIU

l'espera que tot Occident els fes la feina, sinó que ells mateixos combatien.

Aquests dos documents van ser difosos per les televisions i van ser extraordinàriament importants. L'opinió pública, aleshores, va canviar i va donar suport a l'esforç demanat pel president Bush.

Després de la guerra ens vam assabentar que ambdós documents eren falsos i que es van utilitzar a partir de la dada següent. L'emir de Kuwait s'adonà que la seva causa era impopular, i el primer que demanà fou que li indiquessin qui era el millor especialista en relacions públiques i en comunicació, a fi d'encarregar-li una campanya de comunicació que fes que l'opinió pública li do-

D'altra banda, la imatge dels resistents kuwaitians era una imatge enregistrada en estudi, a Nuevo México, amb sofisticades tècniques de posada en escena, amb tancs de cartró que semblaven iraquians.

Veiem, doncs, com en un conflicte com aquest, el sistema informatiu internacional va ser incapaç d'esbrinar quan es presentaven documents falsos en comptes dels veritables. Uns documents que, sens dubte, van ser molt significatius.

De la falsedat de la guerra del Golf en podríem posar molts exemples. L'exèrcit nord-americà, per exemple, va insistir constantment que calia acumular tropes —prop de sis-cents mils ho-

"La guerra del Golf és la primera que coincideix amb l'existència de la CNN, la cadena de televisió que promet que tan bon punt comenci la guerra, la veurem en directe."

"Les imatges poden tenir un efecte contraproduent quan un sistema d'informació desconeix com funciona la comunicació, fet que pot donar peu a cometre greus errades i a produir imatges susceptibles de ser usades per l'adversari. Saddam Hussein va cometre diversos errors d'aquesta mena."

mes— per llançar l'ofensiva, sota el pretext que els iraquians havien construït al llarg de la frontera de Kuwait una barrera infranquejable feta de fossats plens de petroli als quals pretenien calar foc. Hi havien construït turonets de sorra que amagaven canons i tancs, i després hi havia un segon fossat. En totes les televisions van aparèixer ex-generals que explicaven el tall de la fortificació inexpugnable i plans de tota mena amb la previsió de baixes.

Quan finalment es va produir l'atac, que a més va ser immediat, es descobrí que mai no havia existit una tal fortificació, ni res de semblant: ni fossats, ni tancs, ni res. Els que van calar-hi foc van ser els nord-americans, que van emprar una bomba incendiària que està prohibida, que esclata a pocs metres del terra i absorbeix l'oxigen, amb la qual cosa els soldats moren asfixiats i cremats. Això es va fer —els britànics en van publicar alguna foto— quan l'exèrcit iraquí ja es retirava.

Va ser una guerra plena de mentides i bajanades. Evidentment, no tenim temps per parlar de les besties de Saddam Hussein. Ell mateix facilità, per exemple, imatges que es van poder utilitzar en contra seu, com aquella en què es va tro-

"Un cop finalitzada la guerra vam descobrir que molt del que havíem vist era fals i que la narració no coincidia amb la realitat."

bar amb els civils que havia utilitzat com a escuts humans, una pràctica que aviat descobreix que és molt impopular. Per tant, els reuneix en una sala i, davant de la televisió, fa el gest d'alliberar les dones i els infants personalment. L'escena mostra les dones i els infants al seu voltant; seu amb la càmera al darrere i, en un moment determinat, en un gest de bondat, fa que s'acosti un infant de set anys. Saddam aixeca el braç per acaronar-lo amb la mà, però el nen creu que el "monstre" el pegarà i s'espanta, i per un instant mostra una expressió de por. La televisió iraquiana, no pas la CNN, va donar aquesta cinta als corresponals es-

trangers. Al dia següent, tots els setmanaris reproduïen el moment en què Saddam està amb la mà aixecada i que el nen està espantat.

És una imatge similar a la del conflicte de Kosovo, aquella en la qual apareix Slobodan Milosevic exhibint Rugova i mostrant que no és tan cruel com el pinten, ja que pot rebre a Belgrad un dels caps dels kosovars sense que li passi res. Però, curiosament, la imatge que es reproduirà és aquella en la qual Milosevic apareix molt content d'estrener la mà de Rugova mentre que aquest abaixa el cap en un gest que no expressa més que descontentament. Tot va fer pensar al lector que potser era presoner de Milosevic. Algú va dir que era una imatge de laboratori, però era ben real.

Les imatges poden, per tant, tenir un efecte contraproduent quan, com en els casos comentats, un sistema d'informació desconeix com funciona la comunicació, fet que pot donar peu a cometre greus errades i a produir imatges susceptibles de ser usades per l'adversari. Saddam Hussein va cometre diversos errors d'aquesta mena.

Quan es va analitzar la guerra del Golf, un cop ja finalitzada, es va descobrir que va ser un conflicte de la realitat del qual no vam tenir constància, que moltes de les coses que havíem vist eren falses i que la narració que ens feien no coincidia amb la realitat. L'anàlisi també pretenia trobar la manera que situacions com aquestes no tornessin a repetir-se.

No podem creure mai que la informació és natural; es construeix, és el resultat de la fabricació basat en dues premisses: la voluntat del productor, d'un o altre periodista, de dir la veritat o no dir-la, però també de la lògica general del sistema, orientat a informar a partir, purament, de veure el que aparentment està succeint.

(Fragment del llibre Geopolítica i comunicació de final de mil·lenni, que recull el seminari que el periodista i professor de semiologia Ignacio Ramonet va fer per la Fundació Caixa de Sabadell del 3 al 7 de maig de 1999.)